

UNIVERZITA KARLOVA

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra estetiky

Estetika – Obecná teorie a dějiny umění a kultury

Mgr. Barbora Řebíková

Umění a poznání

Přínos tematizace vztahu umění a poznání pro teorii současného vizuálního umění

Art and Knowledge

Research of Relationship between Art and Knowledge and its Contribution to Theory of Contemporary Visual Art

TEZE

Vedoucí práce – prof. PhDr. Vlastimil Zuska, CSc.

Rok podání: 2018

1) Hlavní tezí předkládané práce je tvrzení, že v rámci teorie umění se lze smysluplně zabývat vztahem umění a poznání a že tematizace tohoto vztahu je přínosem pro teorii současného vizuálního umění.

První část teze je v práci prokázána poměrně snadno poukazem na historii a současnost zkoumání tohoto vztahu. Opodstatnění zkoumání umění ve vztahu k poznání je přesvědčivě dokázáno pomocí představení základů tohoto zkoumání u Platóna a Aristotela a v rámci teorií estetického kognitivismu, které se tímto vztahem výslovně zabývají a staví ho do centra svého zájmu. Dokazování druhé části tvrzení, že zkoumání umění pomocí jeho vztahu k poznání je pro teorii umění přínosem, a zvláště pro současnou teorii současného umění, tvoří hlavní cíl předkládané práce. Cílem bádání je tedy poukázání na aktuálnost zvoleného tématu a na přínos, kterým je jeho zohlednění v teorii současného umění.

Systematickým rozbořením estetického kognitivismu, jenž se tímto vztahem výslovně zabývá a zamýšlenou možností aktuální teorie umění, založené na zohlednění vzájemného vztahu umění a poznání, samozřejmě vytváří, docházíme sice k uspokojivému dosažení prvního zvoleného cíle a odhalujeme vztah umění a poznání jako teoreticky zajímavý a nosný, nenacházíme však hledaný přínos estetického kognitivismu pro teorii současného umění a navrhuje proto další možnost. V poslední části předkládané práce přecházíme k estetice, představujeme její „domácího stříbro“, jímž jsou základní estetické pojmy a docházíme k vlastnímu teoretickému návrhu pojmové úpravy jednoho z nich, pojmu „estetický postoj“, při kterém načrtáváme takovou jeho podobu, „poučený estetický postoj“, který by k dosažení zamýšleného cíle předkládané práce vedl. Tento pojem v sobě zahrnuje otevřenost a ochotu nechat se poučit, aktivně se poučovat a využívat další informační zdroje o díle, ochotu esteticky recipovat, vytvářet estetický objekt a vědomě se rozhodovat pro zaujímání estetického postoje. Přínos tematizace vztahu umění a poznání pro teorii současného vizuálního umění je v práci odhalen právě zde. V zaměření na aktivitu diváků, na poznání, jímž musí disponovat a na schopnost rozhodnout se pro zaujetí estetického postoje.

2) Vztah umění a poznání umožňuje několik možných přístupů a vymezení několika druhů poznání, jež se s uměním pojí. Zaměření na třetí typ tohoto poznání je klíčem k dosažení cíle předkládané práce.

V práci postulujeme tři typy poznání, o nichž lze v souvislosti s uměním uvažovat. Tyto tři typy vycházejí z tradičního trojúhelníku: autor – umělecké dílo – recipient a lze je vysledovat

napříč teoriemi umění. Prvním z nich je poznání, jež se váže k autorovi a je zdrojem umění, tj. poznání, které autorovi umožňuje umělecké dílo vytvořit. Jedná se o poznání, které musí mít umělec, tvůrce umění, aby mohl umělecká díla tvořit. Teoretická pozornost zde není obrácena k dílu a jeho vlastnostem, ale k umělci a jeho znalostem. Uvažujeme zde i poznání, jež umělec z tvůrčí činnosti získává. Druhým typem je poznání, jehož zdrojem je umění, tj. poznání, jež jsme díky umění získali (za předpokladu, že nejsme umělec/kyně). S tímto typem poznání se setkáváme v teoretickém vymezení druhů poznání, jež můžeme díky umění získat a v hledání způsobů, jakými nám ho umění může předávat. Teoretická pozornost se zde obrací k umění a jeho vlastnostem. Estetický kognitivismus se téměř výhradně zaměřuje na tento typ poznání. Posledním typem je poznání, které tvoří předpoklad percepce uměleckého díla, tj. poznání, které musí mít recipient díla, aby mohl dílu rozumět. Tradičně je toto poznání tematizováno jako dovednost či kompetence a zahrnuto v poměrně komplikovaném a nejednoznačném pojmu „kompetentní vnímatel“. Teoretická pozornost se zde obrací k vnímateli a předpokladům vnímání umění.

Vymezujeme tedy tyto tři typy poznání ve vztahu k umění:

- 1 a) Poznání, jež je zdrojem umění, tj. poznání, které autorovi umožňuje umělecké dílo vytvořit.
- 1 b) Poznání, jehož zdrojem je aktivní umělecká tvorba, tj. poznání, které autor získal z tvorby uměleckého díla.
- 2) Poznání, jehož zdrojem je umění, tj. poznání, jež jsme díky umění získali.
- 3) Poznání jako předpoklad percepce díla, tj. poznání, které musíme mít, abychom dílu rozuměli.

V předkládané práci uvádíme všechny typy poznání, zaměřujeme se však na třetí z nich. V závěru práce se odhalujeme možnosti jeho tematizace v estetice a nabízíme jeho konkrétní pojmové ukotvení v rámci pojmu „poučený estetický postoj“. Výběr tohoto typu poznání vychází z citlivosti k současným obrátům ve světě umění. Hlubší kořeny přesvědčení o důležitosti třetího typu poznání pak tkví v chápání současného umění jako institucionalizovaného, kulturního produktu „vizuální kultury“, ovlivněného technikou postprodukce, jež je z hlediska požadavků na diváka uměním náročným a vyžaduje jistý typ připravenosti, poučenosti a poznání.

3) Aktuální „obraty“ v umění jsou projevem aktualizace a zvýznamnění zkoumaného vztahu.

Aktuální „obraty“ ve světě umění, které v nebyvalé míře zohledňují jak roli a význam poznání, jež se v různých rovinách s uměním pojí, tak roli recipientů, kteří jsou aktivně zapojováni do procesu tvorby umění a zohledňování v možnosti jeho percepce, jsou v práci vřazeny pod společný jmenovatel „obrat k divákovi“. Důvodem zkoumání zvoleného vztahu a jeho možného přínosu pro teorii současného umění je tedy vnímavost vůči současnému dění v umění a sledování „obratů“, ke kterým zde dochází. Fenomén „obrat k divákovi“ lze spatřit napříč obory. Jedním z nejvýraznějších projevů tohoto obratu je „edukativní obrat“ v kurátorství, ve kterém je také vztah umění a poznání explikován nejvýrazněji. Pojmy „poznání“ a „vzdělávání“ se díky tomuto obratu dostávají přímo do centra teoretické pozornosti a v koloběhu současného umění zaujímají význačné postavení. Obratem, na nějž „edukativní obrat“ navazuje, je „sociální obrat“ zkoumající techniky participativního umění, a s ním spojený posun v chápání uměleckého díla. Také další úzce propojené obraty jako například „etický obrat“, „komunitní obrat“ a „obrat ke spolupráci“ obrací svou pozornost k roli diváka v současném uměleckém dění a zdůrazňují motiv „aktivního“ a „poučeného“ přístupu k umění. V úvodní části předkládané práce „Vnímavost vůči současnému dění v umění“ jsme proto vnímaví k současnému dění, tyto obraty popisujeme a zastřešujeme navrženým pojmem „obrat k divákovi“.

4) „Obrat k divákovi“ je výsledkem proměn v umění a uměleckém provozu a reaguje na konkrétní faktory, které podobu současného umění ovlivňují a vyzdvihují jeho vztah k poznání. Existuje kauzální propojenost mezi podobou současného umění a důrazem na jeho zpřístupnění. Za faktory, jež ovlivňují podobu současného umění a jeho vztah k poznání a vedou k potřebě jeho zpřístupňování, považujeme vizuální kulturu, postprodukci a institucionalizaci umění.

Faktory mezi něž řadíme institucionalizaci umění, nové metody umělecké tvorby, především postprodukci a kulturní ukotvení umění ve vizuální kultuře, jsou v práci podrobně představeny v části „Faktory ovlivňující podobu současného umění a jeho vztah k poznání“. Podrobný popis těchto faktorů se opírá o předpoklad, že podoba současného umění je příčinou „obratu k divákovi“ a že k této podobě vedly mezi jinými i tyto faktory. Prvním z faktorů,

který je v práci představen, je vizuální kultura. Výběr tohoto faktoru se opírá o předpoklad, že umění je nerozlučně spjata s kulturou, ve které vzniká a že současnou kulturu lze definovat jako kulturu vizuální, pro kterou je charakteristické technické produkování obrazu a jeho mediální šíření. V kapitolách o kultuře, jíž dominují vizuální média a obrovská kvantita a intenzita obrazů, jež tato média produkují, se zaměříme na to, jak vizuální kultura mění náš způsob vidění skutečnosti a ovlivňuje náš přístup k umění.

Dalším uvedeným faktorem, který požadavky na diváky zdůrazňuje a umocňuje, a o kterém se domníváme, že ovlivňuje umění v námi sledované souvislosti, je technika postprodukce, jež se stala dominantní uměleckou technikou a její teorie v podání Nicholase Bourriauda vlivnou současnou teorií umělecké tvorby. Mezi důsledky užívání metody postprodukce patří například to, že díla vzniklá touto metodou nesou sdělení, jež má více významů (i ve srovnání s „tradičními“ uměleckými díly, která jsou také víceznačná), mají více obsahový význam, k jehož rozluštění je mnohdy zapotřebí znát význam původního, využitého díla. Využití techniky postprodukce klade na diváky vyšší nároky (v případě, že neznají původní díla a jejich víceznačnost), neboť postprodukční umělecké dílo je složeno z již existujících děl, která disponují vlastními obsahy, významy a smyslem v rámci dějin umění. Postprodukční umělecké dílo tyto obsahy a významy záměrně posouvá a využívá a vytváří vlastní jedinečný obsah, který je mnohdy možné smysluplně rozluštit až na základě znalosti děl a materiálů původních.

Posledním faktorem, který vybíráme a vytváříme dílčí hypotézu práce – právě tyto faktory ovlivnily umění v námi sledované souvislosti – je institucionální povaha umění. Institucionalizaci umění představujeme na základě institucionální analýzy umění George Dickieho. Nejde nám o obhajobu této do značné míry kontroverzní studie, ale o možnost využití motivů, které rezonují i v současném uměleckém dění. Institucionální povaha umění sebou přináší rozšiřování a rozvolnění podmínek užití pojmu „umění“ a umožňuje považovat za umění i takové předměty a počiny, které by dříve bylo možné za umění označit jen velmi těžko či vůbec. Nároky, které současná povaha umění (kterou můžeme nazvat „institucionální povahou“) na recipienty klade, jsou patrné, neboť uměním se dnes může stát cokoli. Uměním se stalo široké spektrum artefaktů, počinů a myšlenek a umělcem téměř kdokoli z rozličného spektra tvůrců.

5) Přínos estetického kognitivismu, na který se zaměříme v další části, z důvodu jeho teoretického zaměření na námi zohledněný a uměním zdůrazněný vztah a možnosti, že by mohl teorii současného umění poskytnout hledané nástroje, není pro dosažení tohoto cíle

uspokojivý.

Logický postup práce vede od všímavosti k aktuálnímu dění a hledání příčin tohoto dění a jejich popisu k zaměření na teorie, které se zkoumaným vztahem, k jehož zvýznamnění přispěly uvedené faktory, zabývají. Další část disertační práce s názvem „Filozofická východiska teorie vztahu umění a poznání“ proto odhaluje teoretické základy tohoto vztahu v díle Platóna a Aristotela a poté se zevrubně věnuje estetickému kognitivismu, směru, který vztah umění a poznání staví do centra svého zájmu. Představením teorií estetického kognitivismu se pokoušíme prověřit základní předpoklad práce, tezi o přínosu kognitivního přístupu k umění a jeho relevanci pro současnou teorii umění. Dospíváme však k tomu, že estetický kognitivismus tematizuje pouze druhý z uvedených druhů poznání a nereaguje na proměny v současném světě umění a „obraty“, ke kterým zde došlo. Zabývá se především poznáním, jež nám poskytuje umělecké dílo a z diskuse zcela vylučuje poznání, jež se váže k umělci a jeho tvorbě i to, jež se váže k divákovi a jeho vnímání umění. Vztah umění a poznání nahlíží jednoznačně. Umění je zdrojem poznání. Umělecká díla rozšiřují naše poznání o světě. Veškeré úsilí pak proponenti estetického kognitivismu věnují vymezení druhů poznání, jež nám umění poskytuje. Přínos estetického kognitivismu pro námi sledovaný cíl tak není uspokojivý a v závěrečné části práce se zaměřujeme na jinou vhodnější disciplínu.

6) Vhodným nástrojem k promýšlení současného umění, na nějž by šly aplikovat naše předpoklady a dosažené výsledky, je estetika, tradiční disciplína, která k promýšlení umění disponuje vhodnými prostředky a má jedinečný potenciál být zcela současnou teorií současného umění a být dokonce nástrojem jakési divácké osvěty.

Estetika disponuje k promýšlení umění, i celé sféry mimouměleckého estetického, vhodnými, propracovanými a prověřenými prostředky a pojmovou základnou. Coby filosofická disciplína vyvinula účinné nástroje pro teoretická zkoumání umění i celé sféry mimouměleckých estetických jevů. Vystavěla širokou základnu pojmů, na nichž svá zkoumání staví, a jež tvoří základní stavební kameny estetických analýz. Pro analýzu současného vizuálního umění tak má k dispozici účinné nástroje myšlení a bohatou pojmovou výbavu, která se již osvědčila při zkoumání mimouměleckých jevů (jevů, které nejsou uměním a jako umění nevypadají). A právě to je při zkoumání současného vizuálního umění, které, jak v práci ukazujeme, může nabývat takřka všech tvarů, forem a podob, zásadní. Považujeme-li současné umění z výše uvedených důvodů za hůře přístupné a méně

srozumitelné, pak schopnost estetiky vypořádat se s estetickými jevy i mimo oblast umění, je při zkoumání takového umění nejen přínosná ale i nenahraditelná. Estetika disponuje myšlenkovými prostředky umožňujícími analýzu estetického prožitku jakéhokoli estetického objektu. V situaci současného umění se tematizace a hlubší pojmové ukotvení schopnosti esteticky vnímat naprosto cokoli, stává aktuálním a pro teorii současného vizuálního umění zásadním. Pokud k již existujícím a účinným prostředkům estetických analýz připojíme výsledky dosavadního bádání a zohledníme téma poznání ve vztahu k recipientům vizuálního umění a jeho aktuální posuny a proměny, stává se estetika velmi aktuální (zohledňující aktuální „pohyby“, „obraty“ světa umění) disciplínou ke zkoumání současného umění. V závěrečné části „Estetika současného umění“ se proto zaměřujeme na tuto disciplínu, která má jedinečný potenciál být zcela současnou teorií současného umění a toto umění může nejen dobře analyzovat a pojmově uchopovat, ale pomocí svých pojmů také navrhovat teoretickou cestu, jež k současným formám umění povede jak teoretiky, tak především diváky. Stát je nejen vhodným nástrojem k promýšlení současného umění, ale být dokonce nástrojem jakési divácké osvěty. Mnoho z pojmové základny estetiky se již stalo společným duševním vlastnictvím obyvatel světa umění a osvojení si nových pojmů a jejich šíření i do odlehlejších míst uměleckého dění a mezi potenciální diváky, by nebylo nic překvapivého.

7) Pojem „poučený estetický postoj“, který v sobě zahrnuje zaměření na ochotu diváka esteticky recipovat, vytvářet estetický objekt a vědomě se rozhodovat pro zaujímání estetického postoje, který je navíc postojem otevřeným a ochotným nechat se poučit, aktivně se poučovat a využívat další informační zdroje o díle, je hledaným prostředkem teorie vizuálního umění, který bude citlivě reagovat na současné dění v umění a zohlední jeho aktuální proměny.

V závěrečné části práce se vracíme k dosaženým výsledkům dílčích kapitol a připomínáme procesy a aktivity v současném umění, které směřují k cíli poučit diváka a připravit ho na percepci současného umění. Zaměřujeme se na pojmovou výbavu estetiky a využíváme jedné konkrétní možnosti, kterou nabízí pojem „estetický postoj“. Ve významu tohoto pojmu, který zkoumáme od jeho počátků až do dnešních významových určení, odhalujeme pro naše potřeby podstatnou možnost *rozhodnout se* pro zaujetí estetického postoje. „Poučený estetický postoj“ definujeme jako postoj, který uvedeným aktivitám uměleckého provozu vychází vstříc a zahrnuje v sobě schopnost rozhodnout se pro jeho zaujetí. Navrhovaný pojem je založen na aktivitě diváka, která přijímá snahy uměleckého provozu o jeho poučení a zároveň v sobě

zahrnuje aktivitu i na jiné úrovni, v oblasti rozhodování. Tato možnost je teoreticky možná a obhajitelná a mnozí současní teoretici estetického postoje ji považují nejen za reálnou, ale i za zásadní. Za zásadní ji považujeme i my pro navrhovaný pojem „poučený estetický postoj“, jenž upozorňuje na nesamozřejmost estetické percepce, ale i na možnost, nebo dokonce nutnost se pro tuto percepci rozhodovat. Navrhovaný pojem explicitně upozorňuje na řadu přijatých předpokladů percepce umění a řadí je k sobě. Neobjevuje tak sice nic revolučně nového, ale reaguje na revoluční proměny role diváků v soudobém umění.

Stručný obsah práce

Předkládaná práce je členěna do pěti kapitol, jejichž řazení tvoří logickou osu práce, resp. smyčku, ve které se pohybujeme. V práci odhalujeme kauzální propojenost mezi podobou současného umění a důrazem na jeho zpřístupnění. Na vztah umění a poznání se zaměřujeme na základě vnímavosti k aktuálnímu dění v uměleckém provozu i v disciplínách, které se uměním zabývají. Hledáme způsob, jak porozumět současnému umění a volíme zkoumání umění v jeho vztahu k poznání, a to z toho důvodu, že v současném umění se právě tento vztah dostává do popředí. Pohybujeme se tak ve smyčce uzavřené, přesto však prostorné.

1) První kapitola „Metodologie a postup“ představuje zvolenou metodu, jež vychází z možností filosofické estetiky a teorie umění a není tedy zaměřena experimentálně. Vysvětluje důvody zkoumání vztahu současného umění a poznání ohledem na aktuální dění a určuje typ poznání, jehož zohlednění by mohlo být v této situaci pro teorii umění přínosné. Je jím poznání, jež se váže k divákovi. V závěru práce je na základě tematizace tohoto typu poznání navržen nový estetický pojem „poučený estetický postoj“.

2) Druhá kapitola „Vnímavost vůči současnému dění v umění: obraty“ se zabývá několika významnými obraty v současném umění, ve kterých se zvýznamnění souvislosti umění a poznání vyjevuje. Je zde uveden „edukativní obrat“, „sociální obrat“ a „etický obrat“ a všechny jsou vřazeny pod společný jmenovatel „obrat k divákovi“. Nebývalé zaměření pozornosti uměleckého provozu na diváky současného umění je v této kapitole nazváno „obratem k divákovi“ a poté zevrubně popsáno. Jsou zde uvedeny podoby, jakých nabývá a popsány formy, kterými se projevuje.

3) Část nazvaná „Faktory ovlivňující podobu současného umění a jeho vztah k poznání“ se

věnuje hledání faktorů, které zmíněné zvýznamnění vztahu umění a poznání v současném umění ovlivnily a popsáním způsobů, jakými tak činí. Teze, že těmito faktory jsou vizuální kultura, postprodukce a institucionalizace umění tvoří dílčí hypotézu práce, která je v této části zkoumána.

4) Čtvrtá část předkládané práce „Filozofická východiska teorie vztahu umění a poznání“ zkoumá základy teorie, jež považuje spojení umění a poznání za možné a teoreticky přínosné. Jsou zde představeny základy zkoumání tohoto vztahu u Platóna a Aristotela, současný směr estetický kognitivismus, který tento vztah staví do centra svých zkoumání, kognitivismus Nelsona Goodmana a pojem z teorie výtvarné výchovy „vizuální gramotnost“. Přínos estetického kognitivismu pro dosažení hlavního cíle práce, tj. nalezení přínosu zkoumání vztahu umění a poznání pro teorii současného umění, sice není uspokojivý, ale sama jeho existence zcela potvrzuje tezi, že zkoumání umění v jeho vztahu s poznáním je teoreticky nosné.

5) Poslední část disertační práce s názvem „Estetika současného umění“ zkoumá možnosti estetiky a její aplikovatelnost na popsanou situaci současného umění. Představením základních pojmů této disciplíny docházíme ke konceptu estetického postoje, na který lze dosažené výsledky aplikovat a navrhuje pojem „poučený estetický postoj“, který reaguje na současnou situaci, vytváří tak hledaný prostředek teorie současného umění a naplňuje cíl předkládané práce.

Literatura a prameny použité při zpracování tématu disertační práce

- Anděl, J., *Česká fotografie 1840-1950; Příběh moderního média*, Kant, Praha 2004
- Arendtová, H., *Krize kultury*, Váhy, Mladá Fronta, Praha 1994
- Aristotelés, *Metafyzika*, Rezek, Praha 2003
- Aristotelés, *Poetika*, OIKOYMENH, Praha 1993
- Aumont, J., *Obraz*, Amu, Praha 2005
- Barthes, R., *Světlá komora*, Fra, Praha 2009
- Bauman, Z., *Tekuté časy. Život ve věku nejistoty*, Academia, Praha 2008
- Bauman, Z., *Úvahy o postmoderní době*, Slon, Praha 1995
- Beardsley, M., C., *Aesthetics, Problems in the Philosophy of Criticism*, second edition, Hackett Publishing Company, INC, Indianapolis, Cambridge, 1981., s. 73-74.
- Beardsley, M. C., *Aesthetics from Classical Greece to the Present a Short History*, The University of Alabama Press, 1966
- Bell, D., *Kulturní rozpory kapitalismu*, SOLON, Praha 1999
- Belting, H., *Konec dějin umění*, Mladá fronta, Praha 2000
- Bishop, C., *Artificial Hells. Participatory Art and the Politics of Spectatorship*, Verso, London – New-York, 2012
- Bourriaud, N., *Postprodukce*, Tranzit, Praha 2004
- Costello, D., Willsdon, D., (eds.), *The life and death of images. Ethics and Aesthetics*, Tate Publishing, London 2008
- Cohnová, D., *Co dělá fikci fikcí*, Academia, Praha. 2009
- Doležel, L., *Heterocosmosica, Fikce a možné světy*, Praha, 2003
- Doležel, L., *Fikce a historie v období postmoderny*, Academia, Praha, 2008
- Fenner, D., *The Aesthetic Attitude*, Humanities Press, New Jersey, 1996
- Filipová, M., Rapley, M., (eds.), *Možnosti vizuálních studií; Obrazy – texty – interpretace*, Barrister&Principal, Praha 2007
- Fořt, B., Hrabal, J. (eds.), *Od struktury k fikčnímu světu. Lubomíru Doleželovi*, Aluze, Olomouc, 2004
- Flusser, V., *Moc obrazu*, Praha 1996
- Forster, H., Kraussová, R., Bois, Y.-A., Buchloh, B., H., D., *Umění po roce 1900, Modernismus, Antimodernismus, Postmodernismus*, Slovart, Praha 2007
- Fulková, M., *Diskurs umění a vzdělávání*, H&H, Praha 2008
- Freedman, K. and F. Hernandez, Eds., *Curriculum, culture and art education: Contemporary perspectives*. New York, State University of New York Press, 1998
- Giboda, M., (ed.), *Mosty mezi vědou a uměním*, Tomáš Halama, České Budějovice 2010
- Gombrich, E. H., *Umění a iluze*, Odeon, Praha, 1985
- Goodman, N., *Jazyky umění, Nástin teorie symbolů*, Academia, Praha 2007
- Goodman, N., *Languages of Art, An Approach to a Theory of Symbols*, Hackett Publishing Company, Inc, Indianapolis/Cambridge, 1976
- Goodman, N., *Ways of Worldmaking*, The Harvester Press Limited, Sussex 1978
- Goodman, N., *Způsoby světatvorby*, Archa, Bratislava 1996.
- Graham, G., *Filosofie umění*, Barrister&Principál, Brno
- Hejdánek, *Úvod do filosofování*, OIKOYMENH, Praha 2012, v tisku
- Horáček, R., *Umění bez revolucí? Proměny soudobého výtvarného umění*, Barrister & Principal, 2015
- Horáček, R., *Galerijní animace a zprostředkování umění. Poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*, CERM, Brno, 1998
- Husserl, E., *Ideje k čisté fenomenologii a fenomenologické filosofii I*, Praha, 2004

- Husserl, E., *Krise evropských věd a transcendentální fenomenologie*, Academia, Praha 1972
- Chalupecký, J., *Nové umění v Čechách*, H+H, Praha 1994
- Chalupecký, J., *Úděl umělce*, Torst, Brno, 1998
- Jiráček, J., Köpplová, B., *Média a společnost*, Portál, Praha 2003
- Jůzl, M., Prokop, D., *Úvod do estetiky*, Panorama, Praha 1989
- Kant, I., *Kritika soudnosti*, Odeon, Praha 1975
- Kesner, L., *Muzeum umění v digitální době*, Argo a Národní galerie v Praze, Praha 2000
- Kesner, L., *Vizuální teorie*, H+H, Praha 1997
- Koblížek, T., *Fenomén fikce. Příspěvek k fenomenologii literatury*, Togga, Praha, 2010
- Kolektiv autorů, *Rámcový vzdělávací program, Základní vzdělávání*, VUP, Praha, 2003
- Kolektiv autorů, *Mezi viděním a věděním*, Sborník kolokvia doktorského studia oboru Výtvarná výchova, UJEP, Ústí nad Labem 2009
- Kottová, K., *Instituce a divák. Faktory ovlivňující divácký prožitek umění v kontextu současných institucí*, disertační práce, FF MU Brno, 2015, dostupné na http://is.muni.cz/th/320568/ff_d/Instituce_a_diva_k.pdf.
- Kress, G., & van Leuwen, T., *Reading Images. The grammar of visual literacy*, London: Routledge., 1996
- Kulka, T., *Umění a falzum*, Academia, Praha 2004
- Kunczik, M., *Základy masové komunikace*, Karolinum, Praha 1995
- Láb, F., Lábová, A., *Soumrak fotožurnalistiky; Manipulace fotografií v digitální éře*, Karolinum, Praha 2009
- Láb, F., Turek, P., *Fotografie po fotografii*, Karolinum, Praha 2009
- Levinson, J., (ed), *The Oxford Handbook of Aesthetics*, Oxford University Press, Oxford 2003
- Liessemann, K., P., *Teorie nevzdělanosti*, Academia, Praha 2009
- Lipovetsky, G., *Éra prázdnoty, Úvahy o současném individualismu*, Prostor, Praha 2003
- McEwan, I., *Pokání*, Odeon, Praha 2008
- McLuhan, M., *Člověk, média a elektronická kultura*, Jota, Brno 2008
- Margolis, J., (ed.) *Philosophy looks at the Arts*, Philadelphia: Temple University Press, 1978
- Messaris, P., *Visual literacy and visual culture*, Tempe, Arizona, 1995
- Merleau – Ponty, M., *Okno a duch*, Obelisk, 1971
- Merleau – Ponty, M., *Viditelné a neviditelné*, OIKOYMENH, Praha, 2004
- Mirzoeff, N., *Úvod do vizuální kultury*, Academia, Praha 2012
- Mitchell, W., J., *E-topia: život ve městě trochu jinak*, Zlatý řez, Praha 2004
- Nitsche, M., *Kalon Kata Logon* [online], Filozofická fakulta, Univerzita J. E. Purkyně, 2006
Dostupné z: <http://ff.ujep.cz/kalon-kata-logon/>
- Nitsche, M., Sousedík, P., Šimsa, M., (eds.), *Schizma filosofie 20. století*, Filosofia, Praha 2005
- Pachmanová, M., *Věrnost v pohybu; Hovory o feminismu, dějinách a vizualitě*, One Woman Press, Praha 2001
- Patočka, J., *Kacířské eseje o filosofii dějin*, OIKOYMENH, Praha 2007
- Perniola, M., *Estetika 20. století*, Karolinum, 2000
- Petříček, M., *Myšlení obrazem*, Herrmann&synové, Praha 2009
- Place in Heart*, Galerie Emila Filly v Ústí nad Labem, 2009
- Platón, *Ústava*, OIKOYMENH, Praha 2003
- Ponty-Merleau, M., *Okno a Duch*. Obelisk, Praha 1971
- Putnam, H., *Meaning and the moral sciences*, London, 1978
- Rush, M., *New media in Art*, Thames&Hudson, New York 2003
- Sedláček, Z. Valoch, J., *Monochromie*, ČMVU, Praha, 2002
- Sontagová, S., *O fotografii*, Paseka/Barrister&Principal, Praha 2002
- Sontagová, S., *S bolesti druhých před očima*, Paseka, Praha 2011

Srp, K., *Minimal & Earth & Concept Art*, Jazzpetit. Praha, 1982
 Sturken, M., Cartwright, L., *Studia vizuální kultury*, Portál, Praha 2009
 Šmok, J., *Úvod do teorie fotografie*, Pražská fotografická škola, Praha 1997
 Thompson, D., *The \$12 Million Stuffed Shark: The Curious Economics of Contemporary Art*, Macmillan, 2010
 Thompson, D., *Jak prodat vycpaného žraloka (za 12 miliónů dolarů), prapodivné zákony ekonomiky současného umění a aukčních domů*, Kniha Zlín, 2010
 Tondl, L., *Teorie modelů a modelování*, Svoboda, Praha 1967
 Vančát, J., *Poznávací a komunikační obsah výtvarné výchovy v kurikulárních dokumentech*, MAC, Praha 2003
 Vojtěchovský, M., Vostrý, J., *Obraz a příběh; Scéničnost ve výtvarném a dramatickém umění*, Kant, Praha 2008
 Williams, R., *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*, New York, Oxford University Press, 1983.
 Zahradka, P., *Vysoké versus populární umění*, Periplum, 2009
 Zálešák, J., *Umění spolupráce*, AVU, Praha 2011
 Zhoř, I., *Proměny soudobého výtvarného umění*, SPN, Praha, 1992
 Zuska, V., *Estetika, úvod do současnosti tradiční disciplíny*, Triton, Praha 2001
 Zuska, V., *Mimésis – fikce – distance*, Triton, 2002
Covering the Real, Kunstmuseum Basel, 2005

odborné články

Ausburn, L., & Ausburn, F., *Visual literacy: Background, theory and practice*, PLET, 15(4), s. 291-297, 1978
 Beardsmore, R., „Learning from a Novel“ in: Vesey, G., (ed.), *Philosophy and the Arts: Royal Institute of Philosophy Lectures*, vol. VI., Macmillan, London 1973, 23-46
 Bishop, C., „The New Masters of the Liberal Arts: Artists Rewrite the Rules of Pedagogy, Modern Painters, September 2007, s. 86-9
 Bishop, C., „The Social Turn: Collaboration and Its Discontents“ *Artforum*, 2006, s. 178-83. dostupné na <http://www.artforum.com/inprint/id=10274>
 Bullough, E.: „Psychical Distance‘ As a Factor in Art and an Aesthetic Principle“. In: *The British Journal of Psychology* V/2, 1912, s. 87 – 118
 Bullough, E.: „Psychická distance jako faktor v umění a estetický princip“. In: *Estetika* XXXII, 1995, č. 1, s. 10-30
 Collinson, D., „Aesthetic Experience“. In: Hanfling, O., (ed.): *Philosophical Aesthetics*. Oxford 1992, str. 111 – 178
 Conolly, O., and Haydar, B., „Narrative Art and Moral Knowledge“, *The British Journal of Aesthetics*, Vol. 41, No. 2, 2001, s. 109-124
 Costello, D., Willsdon, D., (eds.), „Cloning Terror: The war of images“ in *The life and death of images. Ethics and Aesthetics*, Tate Publishing, London 2008, s. 180-207
 Currie, G., „Realism of Character and the Value of Fiction“ in Levinson, J., (ed.), *Aesthetics and Ethics*, Cambridge University Press, Cambridge 1998
 Danto, A., „The Artworld“, *The Journal of Philosophy* 61, 1964, s. 571-584.
 Danto, A., „The Artworld“, *Philosophy looks at the Arts*, Joseph Margolis (ed.), Philadelphia: Temple University Press, 1978, s. 132-145
 Danto, A., „Svět umění“, Kulka, T., Ciporanov, D., (eds.), *Co je umění, Texty angloamerické estetiky 20. století*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2010, s. 95-113.
 Dawson, S.: Distancing as an Aesthetic Principle. In: *Australasian Journal of Philosophy* 39, 1961, str. 155 – 174
 Debes, J., *Some foundations of visual literacy*. Audio Visual Instruction, 13, s. 961-964, 1968

- Dickie, G., „What is Art? An Institutional Analysis, in *Art and Aesthetics: An Institutional Analysis*, Ithaca, NY, and London: Cornell University Press, 1974, s. 19-52
- Dickie, G., „Co je umění? Institucionální analýza“ v Kulka, T., Ciporanov, D., (eds.), *Co je umění, Texty angloamerické estetiky 20. století*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2010, s. 113-133
- Dickie, G.: The Myth of the Aesthetic Attitude. In: *American Philosophical Quarterly* I, 1964, str. 55 – 65
- Dziemidok, B., „Spor o estetickou podstatu umění“ v Kulka, T., Ciporanov, D., (eds.), *Co je umění, Texty angloamerické estetiky 20. století*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2010, s. 303-324
- Gaut, B., „Art and Knowledge“ in Levinson, J., (ed), *The Oxford Handbook of Aesthetics*, Oxford University Press, Oxford 2003, s. 436-451
- Gerwen, von R., „Ethical Autonomism: The Work of Art as a Moral Agent“, *Contemporary Aesthetics*, Vol. 2, 2004, dostupné z <http://www.contempaesthetics.org/newvolume/pages/article.php?articleID=217>
- Goodman, N., „Seven Strictures on Similarity“ in *Problems and Projects*, Indianapolis and New York, Bobbs Merrill, 1972, s. 437-447
- Goodman, N., „Sedm výhrad proti podobnosti“ in *Aluze* 2/2008, dostupné na www.aluze.cz/2008_02/07_studie_goodman.php
- Graham, G., „Learning from Art“, *British Journal of Aesthetics*, vol. 35, s. 26-37
- Holland, N., „Freud on Shakespeare“, in: *PMLA*, vol. 75, No. 3, Jun. 1960, dostupné z <http://www.jstor.org/pss/460328>
- Kieran, M., „Art and Morality“ in Levinson, J., (ed), *The Oxford Handbook of Aesthetics*, Oxford University Press, Oxford 2003, s. 451-470
- Cheetham, D., The Encounter between Faiths and an Aesthetic Attitude“, in: *HeyJ* XLVIII, pp. 29-47, 2007.
- Jiráček, J., „Mediální výchova – inspirace k realizaci“. Dostupné z <http://www.rvp.cz/clanek/282/87>
- Kemp, G., „The Aesthetic Attitude“ in *British Journal of Aesthetics*, Vol. 39, No. 4, October 1999
- Kieran, M., „Pornographic Art“ in *Philosophy and Literature*, Vol. 25, 2001, s. 31-45
- Kieran, M., „On Obscenity: The Thrill and Repulsion of the Morally Prohibited“ in *Philosophy and Phenomenological Research* 64, 2002, s. 31-35
- King, A., *The Aesthetic Attitude*, Dostupné z <http://www.iep.utm.edu/aesth-at/#H2>
- Kulczak R., P., „Experience and the Aesthetic Attitude, 2001, dostupné na https://www.academia.edu/5286243/Experience_and_the_Aesthetic_Attitude
- Lamagque, P. a Olsen, S., „Truth, Fiction and Literature“, A Philosophical Perspective, Clarendon Press, Oxford 1994
- Manovich, L., „Post-Media Aesthetics“ dostupné z <http://manovich.net/index.php/projects/post-media-aesthetics>
- Malik, S., „To dá rozum: proč (a jak) zničit současné umění“ in *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*, VVP, Praha, č. 21, 2016
- Mandelbaum, M., „Family Resemblances and Generalizations Concerning the Arts“ in: *American Philosophical Quarterly*, 1965, s. 219-228
- Miller, R., „Truth and Beauty“, *American Philosophical Quarterly*, vol. 16, 1979, s. 317-325
- Mitchell, W.T.J., „Cloning Terror: The war of images“ in Costello, D., Willsdon, D., (eds.), *The life and death of images. Ethics and Aesthetics*, Tate Publishing, London 2008, s. 180-207
- Mitchell, W., T., J., „The Pictorial Turn“ in *Picture theory*, The University of Chicago Press, Chicago 1994, s. 11-34
- Morgan, D., „Must art tell the truth?“, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, vol. 26,

no. 1, 1967, s. 17-29

Mukařovský, J., „Význam estetiky“ in *Studie I*, Brno, Host, 2007 s. 63-74

Nieuwenhove, Van, R., „The Religious and the Aesthetic Attitude“ in: *Literature & Theology*, Vol. 18., No. 2, June 2004, pp. 174-186

Novitz, D., „Umění, narativ a lidská povaha“ in *Aluze*, č. 3, Olomouc 2009

O'Neill, P., & Wilson, M., (Eds.), *Curating and the Educational Turn*, Open Editions/de Appel, London 2010. Volně dostupné na <http://betonsalon.net/PDF/essai.pdf>

Oring, S., „A call for visual literacy“, *School Arts*, April, 58-59, 2000

Peterson, R., „Understanding Audience Segmentation: From Elite and Mass to Omnivore and Univore“ in *Poetics*, 1992, roč. 21, č. 4

Petty, R., E., Wegener, D. T., Fabrigar, L. R., „Attitudes and Attitude Change“ in: *Annual Review of Psychology*, 1997. 48:609–47

Pospiszyl, T., „Tancuj, bůh je přece dýdžej – mechanismy současného umění a úvahy

Nicolase Bourriauda“ v *Umělec, Divus*, č. 2., 2004; dostupné na

www.divus.cz/umelec/article_page.php?item=1042

Richard E. Petty, R., E., Wegener, D. T., Fabrigar, L. R., „Attitudes and Attitude Change“ in: *Annual Review of Psychology*, 1997. 48:609–47.

Robinson, J., „L'édication sentimentale“ in: *Australasian Journal of Philosophy*, Vol. 73, No. 2., Jun., 1995

Rogoff, I., „What is a Theorist“, původně publikováno v němčině jako „Was ist ein Künstler“, dostupné na

<http://www.kit.ntnu.no/sites/www.kit.ntnu.no/files/What%20is%20a%20Theorist%20by%20Irit%20Rogoff.pdf>.

Saxena, S., K., „The Aesthetic Attitude“ in: *Philosophy East and West*, Vol. 28, No. 1, 1978, pp. 81-90.

Shifrin, S., „Vizuální gramotnost v severoamerických středních školách“ dostupné z

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/zvgb/3020/vizualni-gramotnost-v-severoamerickych-strednich-skolach.html>

Slavík, J., „Tvorba jako způsob poznávání ve výtvarné výchově“ in *Kultura, umění a výchova*, č. 1, 2013, dostupné na http://www.kuv.upol.cz/index.php?seo_url=aktualni-cislo&casopis=3&clanek=14

Stolnitz, J., „On the Cognitive Triviality of Art“, *The British Journal of Aesthetics*, Vol. 32, No. 3, 1992, s. 191-200

Stolnitz, J., „On the Significance of Lord Shaftesbury in Modern Aesthetic Theory“ in: *The Philosophical Quarterly*, Vol. 11, No. 43 (Apr., 1961), pp. 97-113

Walton, K., „Kategorie umění“ in *Umění, krása, šeredno*, Praha, 2003, s. 49-76

Weitz, M., „The Role of Theory in Aesthetics“ in *The Journal of Aesthetics and Art Criticisms*, vol.15, 1956, s. 27-35

Weitz, M., „Role teorie v estetice“ in Kulka, T., Ciporanov, D., (eds.), *Co je umění, Texty angloamerické estetiky 20. století*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2010, s. 51-64

Zuska, V., „Mýtus o mýtičnosti estetického postoje“. Dostupné z <http://www.fysis.cz/filosoficz/texty/zuska/mimesis/distance.htm>

Publikační činnost:

- „Začátek obrazu, konec (filosofického) textu?“, *Ergot*, 2017, ISSN 2533-7564, s. 79-86.
- Řebíková Barbora (ed.) *Filozofie umění*, Acta Universitatis Purkynianae Ústí nad Labem, 2014, ISBN 978-80-7414-761-6
- „Velký kulový v Armaturce“ in Veselá Romana (ed.) *Místo sdílené uměním*, FUD, Ústí nad Labem 2014, 128 s., ISBN 978-80-7414-787-6, s. 95-101.
- „Předmluva“ in: Ladislav Hejdánek, *O umění*, Oikúmené, Praha 2014, ISBN 978-80-7298-499-2, 144 stran, s. 7 – 8.
- „(Současné) umění jako cesta nepředmětného myšlení“ in: *Nepředmětné výzvy české filosofie. K myšlení Ladislava Hejdánka*. Acta Universitatis Purkynianae, Ústí nad Labem 2013, ISBN 978-80-7414-621-3, 418 stran, s. 255 – 267.
- „Předložky jako citoslovce“ in: Zpravodaj, č. registrace MK ČR E 14563, UJEP, číslo 4, 2013, s. 11
- „Předmluva“ in: Hejdánek, L., *Úvod do filosofování*, Oikúmené, Praha 2012, ISBN 978-80-7298-416-9, 223 stran, s. 11-12
- „Ladislav Hejdánek: Úvod do filosofování“, Křesťanská revue, ročník XLIX, č. 5, 2012, s. 49-50.
- „Umělecké intervence do veřejného prostoru“, sborník: Koleček M., Kolečková Z. (eds.), *The Art of Urban Intervention*, FUD UJEP, Ústí nad Labem 2011, ISBN 978-80-7414-359-5, 240 stran, str. 14-19
- „Tvoření světů“, sborník: *Making worlds/Tvoření světů*, FUD UJEP, Ústí nad Labem, sborník, 135 stran, ISBN 978-80-7414-314-4, 2010, str. 4-7
- Zpravodaj, UJEP, číslo 6, 2010, s. 24 – 25. „Filosofovat ve svém volném čase a bez šéfa“ – rozhovor s Ladislavem Hejdánkem
- MF dnes, Severní Čechy, 23. 11. 2010, s. 4. „Univerzita ocenila disidenta, uznávaného profesora filozofie“ – rozhovor s Ladislavem Hejdánkem
- MF dnes, Severní Čechy, 3. 11. 2010, s. 4. „Studentský kaplan je pro diskuzi o zrušení celibátu“ - rozhovor s Josefem Hurtem
- „Nové druhy vidění – Naladěné vidění“ s Martinem Kolářem, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí n. L. ISBN 978-80-2414-012-9, 2008
- „Prázdná okolo Jiřího Valocha“ in *Sborník J. V. k šedesátinám*, s Martinem Kolářem, Ostravská univerzita, Ostrava, 2008
- Nomádva 6/2009, Rozhovor s Marií Pětovou, Praha, ISSN 1802 9132

- Nomádva 1/2006 „Teatr Novogo Fronta“, Praha, registrační číslo: MK ČR E 16708
- jazyk, KSV PF Univerzita J. E. Purkyně v Ústí n. L.

Výzkum a odborná činnost:

2017 – Stipendium DZS a OEAD v programu Aktion – měsíční badatelský pobyt v Grazu
 od 2015 – „Vnitřní granty“ FF UJEP na výzkum současných estetických, uměno-vědních a uměleckých témat a organizaci výjezdního zasedání „Estetický víkend I, II, a III v Krušných horách“

od 2014 – Odborný asistent Katedry politologie a filosofie, FF UJEP, výuka estetiky

2014 – Stipendium Vzdělávací nadace Jana Husa na svobodné a nerušené bádání začínajících vysokoškolských učitelů a akademických pracovníků

2012 – Grant Vzdělávací nadace Jana Husa na projekt: „Filmový medailon prof. Ladislava Hejdánka“

od 2012 – předseda občanského sdružení Filum, nyní Filum, z. s.

od 2011 – Odborný asistent Ústavu etiky 3. lékařské fakulty UK, výuka lékařské etiky

od 2011 – Asistent v projektu FF UJEP „Communitas pro Praxis“, praxe studentů v nadacích

od 2010 – řádný člen České platónské společnosti